

174

509

174
1580

A'

PECSOVICSOK

UTOLSÓ FORTÉLYA.

Speak truth and shame the devil.

4.

VÁCZON,

Nyomatott Somogyi és Lukátsnál.

1848.

L15120T6J828

ÉS leomlának büszke tornyai, és nem vala senki a' jök
közöl, ki siránkozzék; és elpusztulának hatalmas bástyái, és
az igaznak ereje diadalt ül vala; és kihányattaték az alap, mely-
lyet a' szolgálkúség rakott, és megtisztúl vala a' levegő.

B E V E Z E T É S.

A történetírónak a sáskajárást, a járványokat, a dögvészt és mindent, mi a nép-életre következményekben hat, meg kell írnia, különben az utókor, ha a tényezők kellő ismeréséhez nem jut, az eredményt tiszta valóságában fel nem foghatja. —

Ez alapigazságnál fogva mennél szembetünőbbek, és mennél nagyobb szerűek a legközelebb lepergett idők eredményei, annál inkább kívánatos a nyilvános életnek tényezőit saját minőségükben, és mennyiségükben ismérni.

Való, hogy az ország mostani állapotát, melly adja isten e nemzet fölvirágzásának hordja magában csiráját, — és hordja is kétség kívül, ha e nemzet még életre való, — nem annyira a meglevő gépek kerekeiről forgott le, mint az európai szellem-mozgalmak visszatartózatlan mozdonyán gördült elő mindenek bamulatára: de mégis a fogékonyság előkészítése tekintetéből a legközelebb átért politikai küzdelmek befolyását józanon kétségbe nem vonhatni.

És vívták e küzdelmet az alkotmánymentő ellenzék, és az alkotmánydöntő pecsovi-

csok. Amazok a hazaszeretet tiszta hevéből a férfias elhatározottság egész erejével; emezek zsoldért bérbeadott lélekismerettel.

A küzdelem eredménye az európai szellemmozgalmak villanyossága szárnyain bekövetkezik, és ha talán készületlen találta e hont, lelketeket nyomja a súly, ti az idővel daczó és az örök igazság ellen tusakodó késlekedők, kik a tisztességes conservatív nevet tüztétek a zászlóra, melyet egy vén banya szőtt, kit butításnak neveznek, egy ocsmány kéjhölgy himzett, kinek neve haszonhajhászat, és egy dögvészben haldokló úton álló hordozott, ki a szolgálélek.

Kívánám, hogy a multnak még csak árnyéka se nyúlnék át a szép jelenbe, s ne fertőztetné meg e gyönyörű szakát az ifju szabadságnak; kívánám, hogy a multakat a feledés fátyolával takarhatnók be, és ne is emlékeznénk a szélyelágazó erők irányairól, melyeket az idő olly csudálatosan egyesített; de a történetből semmi tényezőnek sem lévén szabad kimaradnia: vessünk egy pillanatot azokra, mikkel bár isten soha meg ne látogatta volna, e nemzetet.

Röviden dologra! — mert sok más tenivaló vár a figyelmező hazafira.

Posonban 1848-ki martiusban.

I.

Pecsovics! ugyan mi a manó volt az a pecsovics? Megmondom röviden. — 1839-ben Tolna vármegye követválasztást tartott. Az alkotmányos, vagy ha úgy tetszik, — békés reform emberei Bezerédy Istvánt az 1836-ki országgyűlésről eléggé ismert melegkeblű hazafit jelölék ki követül: mások, kik a korszellem átidomító hatalmával daczolni, és az alkotmányos kifejlődés kerekeit megállítani akarni elég gyermekesek voltak, — mint akkor meghittebb körökben mondogták, — Bécsből kapott Winknek hódolva azon Bezerédy ellenében, kit az 1836-ik országgyűlés végével a megye karai és rendei osztatlan bizodalommal Tolna vármegye örökös követének kiáltottak ki, és jegyzőkönyvi határozatnál fogva sürgettek megerősíteni, de melly szokatlan megtiszteltetést az alkotmányos szabadsághoz inkább mint a dicsőséghez hű férfiú szerényen el nem fogadott, két ellenkező elvü egyént, a feudalis maradódiság ismert bajnokait jelöltek ki Döry Gáborban és Perczel Istvánban.

Egyik párt sem késett erőt készíteni a megmérkőzésre. A bécsi Winknek nótáján járókat a főispán láthatatlan főnöksége alatt Tolna mezőváros akkori részföldesura Festetics Rudolf gr. vezérlette, egy talpig becsületes ember, de, ki egy haza regeneratiójának nagy munkájáról, alkotmányos reformról, és egy elmaradt nemzetnek önmagán segíteni akarásáról és kötelességéről annyit tudott, mint az Aeneas és Dido összekelését eszközlő prépost az egyházi jogból, kiről Blumauer a papi tanácsot leírván ezeket mondja: Ott egy hasas, pirosposfás prépost volt a praesidens, mindjárt látta hogy Aeneas nem utolsó accidens, bár ex jure canonico annyit tudott, mint egy csikó, elég hogy ő prépost volt.”

A megmérkőzés elhatározó napja megjött, a szabad választás sorompói megnyíltak. A főispán pártjának, joggal nevezhetni így, mert a párt ismertető jele a sűrke kerek kalap a főispán fején is látható vala, — megjelenési helye tanyája az említett látható vezér grófnak Szegzárdtól egy órányira feküdt majorja, jelesül nagyszerű birkaakla volt. Nemes urak a választást megelőző éjjel itt abrakoltak és ittak áldomást nagyban, míg lovai a vendégszerető gróf lóherését, a gazdatiszt és számadó juhász szívfájdalmára takarosán lepusztították. Innen történt más nap reggel Szegzárdra a berukkolás olly módon és állapotban, miként az egész éji dorbézolás hozta magával. A birkaakli nagyszerű lakomát a gróf főtisztje Pecsovics Ferencz intézte, benne találta a has

és torok hatalmas istápját, nevéro, mellyhez sok bor és birkahus fölötti rendelkezésjog vala kötve, fölvidult a kortesszív, és nevének a mint új hordó feneke ütteték be, vagy a mint új bogrács pörkölt jöve asztalra, több „éljen“ hangzott a buzgóságtól hebegő ajakról, mint bárkiének is; sőt minthogy az ember is az okozatot a legközelebbi okra szokta rá alkalmazni: a berukkolás és csapat fölállítás alkalmával leginkább a Pecsovics név éljeneztetése hangzék ki a jóltartott tömeg bájos kurjongatásai közül. Midőn pedig a választás színhelyén sógor sógort, koma komát, szomszéd szomszédot más táborba más kokárdával más kaplap alatt látott, lön csudálkozás nagy és tartós, — és hallatszának illynemű megszólítások: „hát sógor kend is Pecsovics bográcsából nyalakodott!?“ — „ejnye komám csak nem hittem volna hogy kend is Pecsovics embere!“ — „szomszéd hé Hajpál szomszéd! Bogyay szomszéd! hi-jú! hát kigyelmed is pecsovics, kigyelmed is elárulta az igaz ügyet, nem fél kigyelmed az istentől, hogy az örök igazság embere ellen pecsovicsok!“ — Ej ej, bizony nagy dolog, hogy még kigyelmetek is pecsovicsok. És nagyszerű vala a mámoros viszhang: éljen Pecsovics! éljen Döry! éljen Perczel! Nem kell nekünk kopasz követ, nekünk szép ember követ kell! Éljen Döry, éljen Pecsovics! És a' nevezet a' pártra rászáradt, mint palóczra a „matyók“ mint zsidóra a „hepp hepp“ és mint czigányra a „moré.“ —

Eddig a' nevezet eredete, lássunk még né-

melly attributumokat, ugyane nevezetes történetből. — Ehatároztaték a megnyilott követválasztási közgyűlésben, hogy a szavazás két, sőt ha szükséges három nap is tart, mit hihetőleg igényleni fog egy előbbi végzés következtében a meg nem jelenők megbízó leveleinek átnézése és szabályszerű át vizsgálása, melly intézkedés alá a Bezerédy ellenes párt nagy fortélyt helyezett s azért indítványozta. És a szavazatszedő választmány e szerint küldeték ki. — A szavazást a Bezerédy rész kezdte meg 10 órakor az utcáról be a vármegyeház udvarába, honnan a szavazottaknak kimenni tilos volt mind addig, míg a szavazatszedő választmány eljárásának folytatását más napra halasztván működni meg nem szűnik. A szavazók nevei mind fölirattak. Délutáni három óráig Bezerédyre adatott 547 szavazat, nem kis rész, minthogy még másnap is lehetendett szavazni more patrio az ebéd mellett maradván.

A pecsovicok szavazása 3 órakor kezdeték meg, és midőn már alkonyodék, sőt be is sötétedett, a küldöttség számos tagjainak sürgetésére sem lön megszűnés, hanem szavaztak esti tíz óra utánig. — Kilencz óra tájban már fogytán volt a kívül álló szavazók serege azért, hogy az 547 számot meghaladhassák, a főispáni szállás egyik ablakán, melly a megyeház járatlan és kivilágítatlan, de suttyomban némelley pecsovic alvezérektől szemesen őrzött oldalára esik, pót lékseregül a már szavazottak közül annyi ereszteték le kötélén már az első emeletből, mennyi

kell vala a szavazatok számának 547-nek valamivel túlvitelére. Többen e másodszori szavazási műtételnél, főkép mivel a Bezerédjhez szító küldöttségi tagok bizonyos többségükben bizakodva már este elmentek, szerencsésen átesztek, többen pedig rajta kaptván szégyen szemre elutasítatának. A mint a szavazók már fölirattak, jelentetvén, hogy mostanra több, ki szavazni kíván, nincs, a szavazás a küldöttségi elnök világos kijelentése mellett, miként másnap 9 órakor folytattatik, megszűnt.

Más nap, a helyett hogy a szavazás 9 órakor folytattatott volna, és a meg nem jelentek megbízó levelei is számba vétettek volna, mellyekben hasonlókép bizonyos többsége volt a Bezerédj pártnak, már reggel hét órakor a pecsovics tömeg a megye teremében volt, s az elnökséget elfoglaló főispánnak a szavazatszedő (25 tagból álló) küldöttség öt tagja, világos, hogy pecsovicsok, jelentést teszen, miként a szavazás eredménye Bezerédjre és társára 547; Döryre és Perczel Istvánra pedig 569. Elnök e jelentés nyomán, melly azonban nem csak hogy a többi tagok bele egyezésével, hanem egyenesen tudtán kívül tétetett, Döryt és Perczelt követekül kijelenti. — E hírre a Bezerédj részről megjelent némellyek, közöttük illy szokatlan időben s még szavazásra szánt napon nagy bajjal beparancsolt főjegyző Sztankovánszky Imre is ellenmondanak, minthogy még a szavazás nincsen befejezve, minthogy a küldöttség néhány tagjai a többiek

mellözésével érvényes jelentést nem is tehetnek, sőt Bezeréd-részéről sokan még nem szavazotak, személyesen szavazati jogukat követelik is, annál inkább minthogy a tegnapi szavazás azon elnöki kijelentéssel fejeztetett be, miszerint ma folytatattatik s. a. t. — minden semmit sem használ, a tömeg a kijelentést éljennel viszhangoztatja gunynyal illetvén egyik szolgabíró, ki e törvénytelen eljárás ellen óvásos megjegyzést tön, és a főjegyzőt, ki páratlan jó szándékkal, mellyel zavaroknak vétetnék eleje a jegyző könyv meghitelesítését sürgette. — A főispán a hitelesítési gyűlést nyolczad napra tűzvén ki, fölkelts a kikiáltás előnté a város minden utczáit mindenek bámulatára.

A nyolczad nap megjött, mellyen jegyzőkönyvhitelesítésnek és megbízólevél-kiadásnak kell vala történni. De az isten szabad ege alatt az udvaron tartott gyűlésben az előbb is jóval számosb Bezeréd-rész most is egy oldalon a pecsovicok ellenében olly feltünően számosb volt, hogy a többség kimondásában vonakodó elnök hoszszas és sürgető követelésnek elvégre engedni kénytelenül végzésekép kijelenté, miként a multkori választás a fenebb említett okoknál fogva érvénytelen, s mától 15 napra új választás rendeltetik el. Ez alkalommal lehetett hallani a felsült pecsovis követektől nyiltan és érthetőleg, hogy nekik credentionális nem is kell (közünk legyen mondva nagyon aljas modorban formulázva) majd meglátják ők így amúgy s. a. t.

A tizenötödnap megjött, hatalmas készülétek és elszántság kíséretében. Bejövének, vagy belántorgának, vagy befuvaroztatának a' tens karok és rendek, kinek mint lehetett. Szemre is kétannyinak látszék a veres kucsma mint a szürke kalap. A főispán is megérkezék. — A világos kevesebbségben levő pecsovicokat fáradalmuknak és fortélyuknak meghiúsulása gyötörvén, porba esett pecsenyéjük fölött szégyen és boszú érzete borítá el. És minthogy a boszunak hű társa az erőszak, ez üté föl véres zászlóját a szegény és boszú borította kedélyek között. És e borzasztó zászlót a főispáni mint pártfőnöki hatalomba bizakodás szele lengeté. Ugyanis egy megyei tisztviselő vezérlete alatt berohanának a' megye fegyvertárába, onnan nindennemű fegyverrel fölfegyverkezve megrohanák a Bezeréd-pártot, és lön vérontás egész a borzalomig. A dühöngő pecsovicok között, kik az ellenfelet a megyeházába bejöttekor támadták meg és verték vissza, és zárak ki a nagy vasas kapuval, látható volt a megye tönlöczéből ezen műtéltre kibocsájtott hirhedt erejű két zshivány is, egyiknek halhatlan neve Babos Jancsi. És ki e híres két legény hasznávelet tanácslá, vitézségükben épen nem csalatkozák, mert főkép Babos egy hasáb szilfával egész a vér meghüléseig zuzta a veres kucsma más főket. Az ekkor ontott vér, mellynek fiú atya ellenében vala bűnrészese, még az örök igazság érdekében boszut fog kiáltani. Wink-adók, pártfőnök főispánok, és ti, kik lelketeket áruba bo-

csátjátok, ne feledjétek, hogy van bűn, melyet isten sem ezen, sem a más világon meg nem bocsát, és ilyen az igazság elleni tusakodás. —

Vége e tragicomediának kir. commissio lön s a nagyméltóságú kir. biztos mint mondogatni szokta, ura királya nevében föltett kalpaggal és dzsidásokkal sűrűn környezetten elnökölvén egy közgyűlésen egy megígért de meg nem adott kardért a törvényesen választott és törvényesen megbízólevelekkel ellátott s a magyar törvényhozó testületnek örömnnyilatkozványi között fogadott követeket Bezerédyt és Perczel Móriczot visszahívatta, s a pecsovicsokat helyökbe küldötte a magyar alkotmány megtisztelésére, másoknak rettentő példájára. A pecsovicso követek az utasítás irányában hibába estek az országgyűlésen s ismét letételtek, ismét commissio terrorismus egész az útálatig — félbatteria partantyúság és hét ágyu és 2000 főre menő katona és spanyol inquisitio Szegzárdon s. a. t. s. a. t.

Most már tisztelt hazámfia, érted mi az a pecsovicso; mert hiszen a nevezet származását és attributumait híven előadtam. Így hát már most ha a mondottakat alkalmazzuk, a dolog így áll: a csökönyös maradósdi: pecsovicso. Ki haszon fejében nem ismért czélokra eszközül adja oda magát: pecsovicso. — Ki minden áron még véreinek vérén is hivatalt vadász: pecsovicso. — Ki a haladás kerekeibe, hogy azokat föltartsa, kapaszkodik: pecsovicso. — Ki a feudalis ószerűségeknek barátja, s a kor és civilisatio követel-

te alkotmányos reformnak ellensége: pecsovis. — Ki előtt a legszentebb polgári érdekek is csak eszközei az önzésnek: pecsovis. — Ki erkölestelen utakon és eszközökkel magának előmenetelt szerez, vagy ezen áron másnak, még lélekismeretét is megtagadva, vak szolgálatot tesz: pecsovis. — Ki derék hazafiakat tol le a cselekvés közteréről, hogy ezt csak gátúl szolgáló ön-maga egyéniségével töltsse be: pecsovis. — Ki a hivatalt jobban szereti mint hazáját: pecsovis. — Ki elég szolgálékü magát pénzért vagy hivatalért holmi kaczerködő Wink-nek eszközeül árba boesátni: pecsovis. — Ki egy kis birkahúért, vagy grófi kézszorításért, egy kis címért vagy diszjelért mint Esau lencseért magának és hazájának jogát, önlelkét és övéinek üdvét eladja: pecsovis. — Ki hivatalával mások jogainak elnyomására visszaél: pecsovis. — Ki az emberi társaságban mint here a méhek közt csak emészt de nem dolgozik, hogy legyen közvagyon és közjó: pecsovis. — Ki alkotmányos hazában absolutisticus elvekkal telve még mint országgyűlési követ is helyet s szót igényel megbízólevél nélkül: pecsovis. — Kinek a hivatal nem méltóságát hanem önkényét és szemtelenségét öregbíti: pecsovis. — Kortes, ki magát köztelen is eresztgetti: pecsovis. — Kortes, ki meggyőződését eladja: pecsovis. — És ki az örök igazság ellen küzd: pecsovis. — Példákkal lett volna ezt érdekes illustrálni, ha saját káromon nem tanultam volna meg, hogy exem-

pla sunt odiosa — és a gyakorlati angolnak egy közmondását: he that follows truth too near the heels, shall have dirt thrown in his face — az az: szólj igazat, betörik a fejed.

II.

Hogy a' kivel végzém, azzal kezdjem, az angol azt mondja: here is talk of the Türk and Pópe, but it's my next neighbour does me the harm. Mit magyarra így lehetne fordítani: sem a' török sem a pápa ok, hogy ég a haza háza: a pecsovicz conserválja? — német tüzzel gyűjtogatja.

Urunk születése után 1846-k esztendőben szüret után szerte küldözteték a kegy és hivatal osztó méltóságos és nagyságos és excellentiás nevek maszlagával bekent meghívó. És november hónapjának 12-k napján összesereglének ősz Buda várában Magyar ország főbb hivatalnoki és méltóságai, és tisztviselői, kiket nagy részben nem kis áron vett meg az absolutismus, hogy lennének ez országban istápjai; és összesereglének az Isten egyházának emberei, mivel hogy az emberiség életének feltételét a vallást már olly erős lábon állóvá szilárdították, miként az gondjaikat igénybe sem veszi, s azért egy, irányban és szellemben ismérten hatalom aranyborjának menének áldozni a vallás és szabadság után szomjazó nép véres áldozatával; és összesereglének

azoknak és ezeknek alárendeltjeik, kik sovár szemeiket a cím- és hivatal-lajtorjára függesztik, mint függeszté egykor álmában Jákób az égig érő lajtorjára az ő szemeit; és összesereglének, kiknek keblében a dicsvágy és hatalomvágy emésztő tüzettel ég az elhamvadt hazaszeretet zsarátnoka fölött, és kik csak a hatalom szolgálataira nagykorúak; és összesereglének, kik részint mert gondolkodni nem tudnak, részint mert kényelmesebb, ha az ember helyett más gondolkodik, és azon felül a kényelmet tisztességesen meg is fizeti, nem gondolkodnak, és azért nem tudják vagy tudni nem akarják, milly mennyei értékű az igazság, és milly mennyei édességű a szabadság; és összesereglének, kik azt hiszik hogy a marha, mellyet istálló tartanak, hogy majd járomba fogják, és mellyet a' mészárszékre hizlalnak, irígylésre méltóbb a bikánál, melly szabadon keresi élelmét az erdőben; és kik azt hiszik, hogy a ló, mellyet megnyergelnek és czifrán felkantároznak, s melly előtt bőven áll szén a jászolban, derekabb sorssal bír ama ménnél, melly szabadon nyerit és nyargalózik a síkon; és kik azt hiszik, hogy a kappan, mellynek szemet szórnak a ketreczben boldogabb ama vadgalambnál, melly reggel még nem tudja, hol talál mára eledelt magának; és kik azt hiszik, hogy annak, ki csendesen sétálgat egy kertben, mellyet királynak neveznek, kellemesebb élete van, mint annak a bujdosónak, ki erdőről erdőre, bérczről bérczre jár, és küzd viharral és küzd vésszel

olly reményt hordozva szívében, hogy magának házi boldogságot és hazát fog teremtteni; és kik azt hiszik, hogy a gyáva szolga, ki urának asztalánál ül, jobbizúen eszi arról a finnyás étkeket, mint a szabadság bajnoka eszi a maga darab fekete kenyérét; és kik azt hiszik, hogy annak, ki nyakán kötelet viselve alszik a párnán, mellyet ura vetett elébe, édesebb az álma, mint annak, ki napestig azért harczolván, hogy semmi önkénytől függnie ne kelljen, éjjel egy pár órát pihen a földön a mezőnek egyik szegletében; és kik azt hiszik, hogy a gyáva, ki mindenütt maga után hurczolja a rabszolga-lánczot kevesbé van megterhelve, mint ama bátor férfiú, ki a fogságnak békóit viseli; és kik azt hiszik, hogy a félnék embernek, ki a zsarnokság dögleletes levegőjében bíbor párnákon hűnyik el ágyában, szebb halála van, mint amaz erős állhatatos férfiúnak, ki hóhérpadon adja szabad lelkét az Istennek vissza úgy a mint azt tőle vevé; és kik a fényes szolgaságban megfélekednek, hogy fáradság és szenvedés mindenütt van, csak hogy vannak haszontalan fáradságok és hasznos fáradságok, és vannak gyalázatos szenvedések és dicsőséges szenvedések.

És összesereglének még bölcs és jóakarató férfiak is, megfélekedve állásukról és méltóságukról, mellyhez egyéniségükön alapuló reményeket, igényeket és követeléseket kapcsolt a közhaza, és a kikben vetett bizodalomnak koránsem a vakon szegődöttek clubbjához való já-

ulásban kell vala nyilvánulni; hanem a befolyásnak és életbölcseségnek csupán a magyar haza nemzeties és alkotmányos érdekei irányában pártokon felül emelkedő erőben áradni el részrehajlatlanúl; és miután összesereglének elnököltek az országnak az ő tárnokát, és valának százhuszonöten. Annyi Werbung után százhuszonöten!

És mit tőnek az összesereglettek? irtak pártprogramot az önzés, vak szolgálat, és alkotmányellenesség tollával, és gyámság alá vették a kormányt az eszmezavar legnevetesebb nemével, és tőnek fogadást mindent leszávozni, mi az ellenzékttől jő, és fogadának hűséget az akkori absolutisticus kormánynak, a közbirodalommal való összeköttetés tényleges méltánylásával, végre az alkotmányos statutudomány szótárából egy szót a „függetlenséget“ kitörölték, és irának helyébe egy mást, melly még a statusbölcsek magyarázatára vár a „becsületes függőséget.“ És egy oldalról a stabilitas legfőbb biztosítékait vallván irányelvökül, és a conservativ elv kifejtését becsületes függőségük mellett föladatúl, más oldalról a kezdeményezési hivatást a kormánynak tulajdonítván akarataikat és tehetségüket ígérték föl minden czél megközelítésére és szándok létesítésére eszközül, és hogy még a józan emberi eszet is kigunyolják, meggyőződést is emlegetének. Végre azon ígérettel, hogy czéljaik kivívására minden alkotmányos törvényes és loyális utat használva maguk-

nak minden áron többséget szerezni iparkodnak, eloszlottak.

És most tegyünk néhány kérdést, s halljuk rá az élet feleletét. Kinek fogadának szolgálót? az összes birodalmi absolutisticus kormánytól függeteg, magyarnak gúnyolt kormánynak, mellynek cselekvőségében irányt, eszközléseiben modort amannak hatalmas szelleme szab. És kinek fogadtak többséget szerezni? Ennek. — És mellyek azok az alkotmányos törvényes és loyális eszközök, mellyeket ezen eljárásuk könnyítésére a kormány biztosított? Oh ezek igen dicsők és szívemelők a mellett, hogy alkotmányosak, törvényesek és loyálisak t. i. mi leginkább tudomásra jött, az új kreishauptmanrendszer, és az alkotmányos szabadság fája gyökerének irányzott irtó fejsze, a horvátországi híres patens. Amaz kiszámított ostroma az amúgy is ingatag erkölcsiségnek, a helyhatósági rendszernek, és eredményeiben a polgári csendnek és házi boldogságnak, irányában pedig hatalomnak a jogok fölött érvényesítője, végre melleleg a titkos politíának meleg ágya: emez pedig az alkotmányos szabadságnak irányzott gyilok, és vérrel szerzett, s századokon át áldozatokkal fentartott jogoknak a „sic volo sic jubeo“ szabály szerinti kiirtása, és egy nemzet fölébe az autocratia pallosának emelése: mind kettő, és ez szerencse, idéttlen s ezert nem életre való fajzata egy házas párnak, mellyet az alkotmányos életerőt sorvasztó zsarnok-szellem kötött össze: a hatalomnak és a szolgaságnak.

És valamint ezen szentségtelen, úgy egyéb eszközeit is valjon mire használta a pecsovicspárt? Az alkotmányos érzet terjesztésére? Koránsem, mert hiszen e párt a nyilvánosságnak, melly annak éltető eleme volna, határozott ellensége, és a censurának barátja volt. Vagy a' magyar haza integritásának fentartására, és a haza vagyónának a hatalom ellenében biztosítására? Koránsem, mert hiszen miatta nem csak Mosonyban üthetett volna az absolutisticus osztrák kormány sáttort kutató rendszerének, titkos politiájának, és közbenső vámjának, melly Magyarország ipara és kereskedelme elnyomására, és zsirja kiszivattyuzására vala intézve, hanem tehette volna ezt bár hol is, és a pecsovicspárt valamint a mosonyi esetben úgy egyéb hasonlóknban sem látandotta az ország érdekeinek megtámadását, sőt mint Mosonyban — mit még hinni is borzasztó-, segédkezet nyújtott rá, tette volna azt mindenütt mindenkor. — Vagy talán a törvények szentségben tartásának biztosítására, — koránsem hiszen, Kraszna, Kövár, Szolnok és Zaránd vis szakapcsolására midőn a kormány egyrésztől törvényt sanctionáltatott, más részről egyenes alattomos bujtogatásokkal hiúsította meg annak, és a nemzet forró ohajtásának, egész 11 éven át sokszor elég keserűséggel sürgetett ohajtásának teljesültét. Vagy a magyar nyelv feldicsőítésére? Oh de verbis quantumvis! azonban a pecsovicspárt igen rendén látta, hogy az illyrek mozgalmái a kormányban lelki istápjokat, és hogy

a magyar kincstár az osztrák közönséges kincstártól függvén, olly kevéssé, vagy inkább, némelly alkalmazott hivatalnok egyéniségét kivévén, semmit sem magyar, és hogy a f. m. magyar kir. udvari cancellaria még 1847-ben is latin köriratú pecséttel adja ki az országgyűlésre meghívó leveleket, s. a. t. s. a. t. — Vagy talán a közbátorság fentartására? Dehogy, hiszen, hogy egyéb adatokat elhallgassak, a P. vármegye előtt forgott híres Kohnféle ügyben mennyire védelmezte e párt a kormánynak előbb a közbátorság feldúlására, a rendszerezett zsiványbanda gonoszságának kapunyitásra, később a megyei autonomia megbontására intézett rendeleteit, mellyeknek botrányosságáról maga a kir. tábla eljárása adta ki a legvilágosabb tanúlevelet. — Vagy talán egyes kérdések megoldására, mellyek a haza jövőndő feldicsőülésének magvát hordozzák magukban? az adóra? ezt ledorongolták!. A nép képviselőre? erről hallani sem akarnak, mert ettől az igazi pecsovicznak borsódzott a háta. A fiumei vasutra? e nem kellett, mert a haza terményeit értékesítené, és kincset hozna be; nekik a triesti kellett, mert az hasznaival Bécsnek gravitál, és a haza szélén menve el, mint az élősdű növény szívna életnedvét a hazának. — A negyedik rendnek a haza erejét gyarapító fölemelésére? igen, úgy hogy a magyar nemzetiségtől még a meglevő garantiák is elsodortassanak, és az absolut hatalomnak új erő adassék. A világ-nevezetességre ve-

zető kül consulatások fölállítására, vagy a tengerre terjeszkedésre? A Híradóban megmondák, hogy e nem a magyarnak való. Vagy használták tán befolyásukat az alkotmányos jogok fenntartására? Mutatták Hontban, Biharban, Barsban s egyebütt. És így az evangelium mondása szerint „az ő műveikből ismeritek meg őket.“

III.

És a *pecsovics tábor* összeszerkezteték, mint mondtam az ismeretlen czélokra odaszegődés zászlója alatt országszerte, és nevezteték *conservatio* tábornak. És szabad legyen kérdeni: minek conserválására szövetkeztek? ha csak annak conserválására nem, mit az alkotmányosság ellenében álló absolutisticus irányu és törekvésű kormány meg nem támadott, és mi úgy is magában conserválódék; — mert hogy azt, mit ez meglámadott, nem conserválták, bizonyos. — Lássunk rá egy kis citátumot. — „A kormány Horvátországban hatalomcsapással megváltoztalá a tartományi gyűlés eddig fenállott rendszerét. Conserválták talán a *pecsovicsok* az eddigi állapotot? — Nem: Az eddig fenállott állapotot felforgató hatalomcsapást pártolák. A kormány rendszeresítette a *kreishauptman* rendszert. Conserválták talán azok az urak a vármegyét? Nem: az új sütetű administratorokat pártolák. — A kormány lélekvásárló korteskedést gyakorlott

Kreishauptmanai által a megyék önkormányzási hatóságának ellenében. Conserválták talán a megyei önkormányzást vagy az ó szabásu *Sanior pars* befolyásának elvéhez ragaszkodtak? Nem. Ők a political depravatiót pártolák. — A törvény visszakapcsolatni rendeli a részeket. Conserválták talán az ország integritását? Nem, sőt azt modák, hogy királyunknak mint erdélyi fejedelemlnek is megvannak a maga kötelességei, s ezek nem engedik, hogy a magyar király által sanctionalt törvényt az erdélyi fejedelem végrehajtsa; — tehát a kettős lélekismeret theoriáját pártolák. — A végvidékeken a váltótörvényszékek ítéletei végre nem hajtottak, a bánági végezredekben a törvény biztosította szabad vallásválasztás (áttérés a protestans vallásra) meg nem engedték. Conserválták talán a magyar törvényhozásnak a magyar birodalom határai közti felsőségét? Nem; az ország egy részének német tartományyá átválttatását helyeslék. *) — Az országgyűlés a val-

* Miként tudja van, a cs. k. statistikai hivatal a múlt év végével statistikai táblázatokat adott ki 1842-ről Ezen munkában a' határörvidék egészen külön van Magyarországtól s kapcsolt részeitől választva. — Egy valaki figyelmezteté Czörnig Károl udvari tanácsos és igazgató urat, hogy a' határörvidék nem különtartomány, hanem Magyarországnak és kapcsolt részeinek kiegészítő tartozéka. Czörnig bebizonyítást kért. A figyelmeztető megmutatá neki az 1840-ki törvényt, melly a határörvidékeket váltó-

lasi áttérés szabadságát a görög nem egyesült vallásra is kiterjesztetni akará. Királyi válasz a törvényjavaslatra nem adatott, hanem a kormány országgyűlésen kívül intézkedést tön, millyet csak országgyűlés tehet; azonban egy két hónap mulva meghökkent intézkedése következményeitől, s rendeleteit visszavonta. Conserválták talán a pecsovicsok a törvényhatalom jogkörét? Nem; tegnap előtt az alkotmánytalan úton kelt edictumot, tegnap ennek visszavételét pártolák. — A kormány katonai karhatalmat adott nem csak az új Kreishauptmanok kezeibe, hogy éljenek vele, mint Biharban *Tisza*, Honthban *Luka*, Turóczban *Révay* stb, de még az alispánok kezébe is szuronyhatalmat adott, olly kikötéssel, hogy annak használatáról azok nem a várme gyének, hanem az administratoroknak számoljanak. Conserválták talán a pecsovicsok az alispánoknak megyéjőktől függését, s az az iránti felelősséget? Nem; ők az alispánokat Vicekreishauptmanokká akarák átalakítani. — A kormány elültotta a köziskolákban tanítói felügyelés alatt

törvény székeinknek alárendeli, Czörnig így felelt: Mutasson az úr nekem csak egyetlenegy esetet, midőn a magyar váltótörvényszékek ítélete vagy rendelete a határörvidéken végrehajtatott, úgy elhisz, hogy a határörvidék magyar tartomány, de míg illy csetet nem mutat, addig nem hiszem. És minthogy a törvény ott ki sem lön hirdetve, nem mutathatott. Nem de szép dolog! —

álló magyar nyelv-mivelő társulatokat. Conserváltak-e a nemzetiséget, és egyesületi szabadságot? Nem, ők Zala megye felszólalását nem pártolák. — A kormány egy Mária Theresia korabeli olly intimatumra hivatkozva, mellyben egy árva betű sincs abból, mit a kormány benne lenni mondott; a megyék küldöttség általi panaszjogát eltörölte. Conserváltak talán a fejedelem s nemzet közti patriarchalis viszonyt? Nem, a fejedelem tronusának a bizalmasan közelítő nemzet előtt elzárását pártolák. — A kormány a népnevelési rendszert, mellyre az alkotmány szerint csak felügyelő s nem intéző joga van, egyoldalul a törvényhozás kirekesztésével szabályozta, míg ellenben némelly megyének a népnevelés sikerésítésére a fenálló rendszer korlátai közt hozott határozatit megsemmisíté. Conserváltak talán a nemzet befolyását? Nem; ők az osztrák szabásu kormányzás baráti. — A kormány tetteleg megindította a dohánymonopolium kerekeit; a conservativek ellene szegültek talán? Nem; hosánnát éneklének Austriának, melly megszánta a dohányzó magyarokat s olcsó (?) szivart dugott szájokba. — A magyar törvény azt mondja, hogy a boltnyitás jogára nézve a kir. városokban divatozó gyakorlat fentartassék, s ezen gyakorlat azt hozza magával, hogy küls bel-földi gyáros csak az illető hatóság engedelmével s csak *egy* boltot nyithat egy városban; az austriai „kais. kön. Tabakverschleisz“ pedig szót sem szól Pest városának, hanem megnyitja

a sok bollaot úton útfélen (természetesen a magyar dohánymivelés fölsegélésére, s a magyar szivar-gyárosok rettentő buzdítására!) És a conservatívek conserváltak talán in hoc regno consuetudinario a királyi városok joggyakorlatát? Nem; hosánát énekeltek a kais. kön. Tabakverschleisznak. — A kormány határvám-vonalt állított fel Moson vármegye határában, minek legalább is forma-hibáját négy szem közt a pecsovicok is elismerték. És conserváltak talán az ország határinak az osztrák vámtisztek önkényes avatkozásaitóli mentességét? Nem — azt mondják tessék csak terjeszkedni. — A kormány keresve kereste ki az *Uray*féle embereket, s kiket a nemzet utálata és gyűlölete kísér, bírakká tette, hogyaz embernek vagyona és élete fölött ítéljenek, és kegyelmével halmozta el őket; és e prostitúciója a közmorálnak már annyira ment, hogy már gr. Széchenyi is nyíltan kimondá, miként annyira nem megy benne a resignatio, hogy piszkos companiában huzza a status szekerét. És a pecsovicok conserválják-e az erkölcsi szemérem lovagiaságát? Nem; hanem nyílt karokkal fogadják soraikba *Uray et Compagnie* uraimékat. És így tovább száz meg száz esetig.“ —

És még conservatíveknek merték magukat nevezni — szép conservatismus! — E tábor azonban minden jozan ész gúnyjára megerősült, sőt mennyire zsold szilárdíthat, meg is szilárdult. A harminczkét Kreishauptman megkezdte eljárását, nagyszerű lélekvásárlással, hitegetéssel és

biztatással, és mozgásba hozatott minden eszköz, hogy a legközelebbi novemberben megnyílt országgyűlésre a kormánynak többség szereztessék. Még a Gyűlde is, azaz a pecsovics club, mely ugyan mind a mellett is, hogy hosszú czimű nagy nevekkal, édesgetéssel, rábeszéléssel, csábítgatással, kaczerkodással, fizetéssel és hivatal-ígérettekkel verbuvált, és tractált, és inulattatott, még is midőn a beszegődöttek megszámláltatának, nem vala az ő számuk nagyobb mint *négyszáz huszonhét*, még a Gyűlde is elkezdett szerepelni. — De az országgyűlési többség nem részükre sikerült, és így porba esett a pecsenye, melylyet a kormány olly rémséges sok pénzen vett, és melylyet a szolgálalkúek forgatának.

IV.

Az országgyűlés megnyílt, a koronás fededelem százados mulasztás helyrehozásával nyitotta meg, midőn a magyar nyelvet a trónra emelte. Isten áldja meg érette! — Apponyi hetvenkedő beszéddel lépett elő.

Az adresse kérdése szerzé a legelső megpróbálkozást. Az ellenzék három szó többségben találtatott. A pecsovicsok látható vezére, egy értelmes, világos gondolkozásu, lovagias férfiú de kormányszolga volt. Láthatatlan feje pedig (uram isten mire jutánk!) gr. Széchenyi István. A fegyver, az ellenzék vezére Kossuth Lajos elleni

corsicai gyűlölete a láthatatlan vezérnek. A táborok szemközt álltak.

Gróf Szechenyi nagyszerű politicalai hivatását annak bebizonyításával kezdte meg, hogy Hunkár Győrnél meg nem futamodott. — Kossuth pedig azzal, hogy az adresse deponáltatott. — A dolgok komoly arcot öltének magukra. Apponyi megbukásának bekövetkezése kikerülhetlenné vált. A pecsovicsook tehát küzdöttek egész elszántsággal. A láthatlan fővezér győzelmének lehetőségét abban kezdé látni, ha Kossuth ellen az ellenzékbelől egy kis töredéket állíthat, melly szükség esetében ha nem csatlakoznék is a pecsovicsookhoz, legalább semleges állásban tartsa magát. A háló kivettetett. Egy pár conferentiában pisztrángok is mutatkoznak. — De ezen kívül nagyobb szerű hálónak kelle készülni. — A fővezér mint igen ildomos férfit jól tudja, hogy a szót az időszerűség teszi termékenynyé, és jól tudja, hogy ha a szó termékenyítő időn kívül esik, s nem járul hozzá a körülmények érlelő ereje, elhangzik az, mint hazavesztett vándor sohajtásai a puszták rengetegében. Krisztus reformját az idő csiráztatta ki, és a körülmények is segíték, hogy erőssé és hatalmassá nevedett. II. József császáranak mint nem alkalmas időben jöttek, még csirájában el kelle sorvadnia.

Magyar hazafi szózatoknak legtermékenyítőbb ideje az országgyűlés időszaka. A szó, melly ez időszakban ejtetik, nem vész el nyom nélkül.

Mit az időszaki sajtónak nem volna szabad feledni. De most feledék.

Azért mi indult gyümölcsözésnek? A régebben hintett mag, mellynek kicsirázásához két erő járult, leginkább egyik az éltető, tápláló és nevelő, másik a lankasztó, rothasztó és irtó. Értem a Széchenyi - Kossuth vitákat. Melly erők egyszersmind, ámbár az idő hatalmasabbá vált minden hatalomnál, jövőnk alakulásának elemeit hordák magukban, valamint ámbár rendkívüliekké lettenek állapotaink, mégis ezek föl ismeréséhez és okszerű irányzásához kulcsul szolgálnak. Azért nem árt ezen elemeket egy kissé figyelemmel átfutnunk, hogy hatásuk felismerése után a következmény világosabban álljon előttünk.

A harcban határozott és erős volt gr. Széchenyi István mindig, kiről Moson vármegye egyik követe ezelőtt három hónappal azt mondta, hogy igen okos embernek tartja. Kár hogy e követ történetesen épen maga a gróf; (ki mint a Rendek táblája előtt ünnepélyesen kijelentette, Moson vármegye kegyes hozzá járulásával gróf Széchenyi István követe) különben e bókának, melly talán a küldő igen okos ember irányában követ úr részéről hivatalos bók, több hitelt adhatnánk, mint mennyit a tapasztaltak költenek keblünkben. — És épen mivel ő excellenciája az országgyűlési időszak termékenyítő erejét jól ismeri, és mivel Kossuth hatásának utját kelle szegnie hogy győzhessen, és Kossuth el-

len az ellenzéknek ha csak egy kis részét is legalább neutralisálni kell, és a félreismérhetlenül nyilvánult sympathiakat lelohasztani: megtörlé homlokát, melyet a házi adó iránt naponként erősbülő rokonszenv, a már létezésnek indult vukovár-fiumei vasutból az országra függetlenség és önállás éltető levegőjében növekedő jelentékenység iránti előszeretet, és a status adóságok ellen, minél inkább virad, annál világosabb ellenszenv kezdett izzasztani, és egy párt prüsszentelt és elhatározá magát, — holla! hogy a pecsovicsook ha nem is csatát de legalább időt nyerhessenek, utat kell állani — utat — és pedig ildomosan! — és szólt, még pedig egy nyolcz ívnyi könyvben, mellynek teljes címe: *Javaslat a magyar közlekedési ügy rendezéséről*. És a lombák, kik kényelmes dolognak tartják, ha helyettük más gondolkodik, és a rövidlátók, kiknek idejük a ma, s világtérképük a család, és az ámitók, kik miután a blauer Bogenbe bele szerettek a blauer Dunst érdemét is jobban megismerték, és a reformnak útonállói, kik jó pénzért ismerellen célokra a hatalomnak minden áron többséget szerezni szövetkeztek, hosannát kiabáltak a XIV Lajos korára emlékeztető csinos könnyű carrosseban elő gördült javaslatnak. — Az értelmesek, az élesen látók, a független hazafiak pedig és azok kik a kor és helyzetek igényeinek nem csak fölfogására birnak elég tehetséggel, hanem e fölfogáshoz illő cselekvésre is határozott akarattal, megdöbbenének az úton-

állás ez újszerű csáb-nemén, és méltó indignatióval tekintének az új fortélyra, melly abban a háziadó ügyének compromissiójára, a már olly szépen létnek indult s e hazának olly véghetetlenül sürgetően szükséges yukovár-fiumei vasut megszülemlésének gátolására, és a status-adóság meg kedveltetésére meg kell vallani, művészileg szövetik. — Azt mondják sokan, sőt magam is velök tartok, hogy erről mint multról mellyet a hatalmas idők már elgázoltak, szolni sem kellene. De ne feledjük, hogy a javaslat gróf Széchenyitől származik, kinek becsületeségét, hazafiuságát, és gyakorlati bölcseségét senki sem veszi kétségbe, és hogy a javaslat illy jó hírű név firmája alatt az országban mindenfelé elterjedt, s nagy részben közbizalommal találkozott, sőt magánál a törvényhozó testületnél is, már már irányozni kezdte az eszméket. Azért mint illyest főkép azon sajátságánál fogva, melly szerint a pecsovícs tábor fegyvereit hozá maga mellett, s hozá a számítást nagyban fölül múló diadalhoz jutott ellenzék némelly szándokai ellen mozgásba, nem szabad az oknyomozás barátjának elmellőzni. Vegyük hát egy kissé elő, nem gondolván azon bölcs tanácsal hogy „jobb élni zöldséggel békeségben, mint hizott tulokkal keserőségben.“

E könyvet öt ismértető jel bélyegzi. Első az, hogy a gróf által egy idő óta szemlátomást félre lökött humanitással van irva. De hogyis ne? midőn a könnyen hívő magyart szép sza-

vakkal leginkább lekenyerezhetni, és mézes madzaggal legbiztosabban megfékezhetni. És hogy is ne? midőn a szerző céljainak érvényesítésére, érdekeinek gyarapítására most illy színű modor, illy élű taktika kellett s az ellenkező ingerkedés nem lett volna ildomos. — Másik az, hogy Kossuthot nem gyanúsítja, nem mocskolja, nem denunciálja; holott ő nagy méltóságának kívülről hét diszrenddel terhelt keblében az irigység lángja a sárga zöld bosszuságot olly hévvel forralja, miként ez azt okvetetlen fölemésztene, ha Guttenberg a könyvnyomtatók festékébe gyógyírt nem rejtett volna holmi hiúság, kaczerság, egyedül fénykedés, és ismeretlen célokra vezérkedni vágyás-gyötrötte keblek számára. — Harmadik az, hogy az ellenzékét nem keféli. Ugy-e? mert most kell az ellenzék. Hát azok a hatalmas pecsovicsek? a gróf zászlója alá rendelt vak engedelmességü had! Gyönyörű had ez ugy-e — de hódítani vele lehetetlen! — Negyedik az, hogy a szerző, ki a lassu előhaladás, és a szoktatgatás taktikájának nyomon bölcseiségével olly mondhatlanul hosszadalmas és tekervényes utat calculált ki magának sakkjátéki rendszerében a „sakk-matt“ hoz, hogy ha az ő combinatiója szerint menne a nemzet haladása, hihetőbb hogy százszor meghalna útközben, mint az hogy célhoz érjen: most egyszerre rögtön akar mindent. (És ez ismértető jelen, közben legyen mondva, mint a szerző politikájának változásán csak örvendhetni.) — Ötödik ismértető

jel, mi a közlekedési javaslatot különösen bélyegzi, az, hogy a tiszavölgyi ismeretség az ön-apotheosisra olly igen el elragadó hajlamot valamennyire lehangolván, csak imitt amott kevés szavakkal mondatik el, milly hű hazafi, és milly okos és munkás ember az a gróf Széchenyi István. — Higyjük el édes hazámiai, hiszen már olly sokszor mondta és írta ezt ő nagy méltósága! —

És ha az ember ez öt bélyegző jelt fontolóra veszi, majd nem kételkednie kell a fölött, vajjon a kérdéses könyv czímére nem hibából szedetett-e oda a gróf neve. Az a szokatlan csábhang, az a szendeség, az a kímélet, az a haladási hév, és az a szokatlan szerénység olly meglepően szép pázsitot sző takaróul a lappangó kígyó fülébe, hogy a vigyázatlannak szinte kedve kerekedik a magyar haza eme tavaszi napjaiban leheveredni.

Azonban kiknek a történet nem pusztá mulatságra, hanem tanulságul íratott, tudják, miként midőn a dominicanus barát legédesebb, legcsábítóbb hangon prédikált, akkor emészték máglyák az ártatlanok ezreit, akkor dúla önkény és fortély házi békét, akkor hordá a titkos kémség vérpadra legtöbb áldozatát, akkor vert lánczra ellenszenv lelki szabadságot, akkor szaggatta meg az elfogultság a közös érdekek legszentebb lánczolatait. Mondjuk el édes hazámiai: „uram ne vigy minket a kísértetbe!“ —

Gonoszabbat a szerző e javaslatnál mióta a

haladásra fűlt tárogatója megzendült, ő pedig a meginduló nemzet jobbait vissza ránczigálja, már sokat írt, — de veszedelmesebbet még soha. Hasonló ő azon utashoz, ki korán reggel, minthogy maga hevesebb velejénél fogva nem alhaték, fellármázta útitársait, s lepirongatta őket, miért hogy olly tunyák, és nem gondolkodók, és nem mozdulók, holott hosszú és fáradalmas útjok megkívánja, hogy keljenek és a százados heverés után egyszer valahára induljanak, és tiszszerezett erővel haladjanak. A szegény jó hizsemű társak felkászalódnak, s megindulnak, hogy a mivel elkéstek azt gyorsasággal pótolják: s a házsártos fölébresztő, ki még pongyoláskodni, reggelizni s piperészkedni szeretne, és ki sok mindenféle podgyászát, melyekhez hőbben ragaszkodik mint a czélérés örömeihez és dicsőségéhez — hámulatos lassúsággal szedegeti rendbe, nehogy a közösen boldogító új állapot rá talán mint egyesre, ha készüellen találja káros legyen, nagy lármát csap: megálljatok! csendesen! lassabban! nem arra! várakozzatok! nem jól van — bal lábbal induljatok! s több e féléket kiabál tele torokkal. De az elkésés káros voltát s a czélérés nagyszerű hasznát, valamint a sietés szükségét fölfogó úti társak, minthogy elkésni semmi kincsért sem szeretnének, ott hagyják a magával olly sokat bibelődő ébresztőt, és bízván isten után jó ügyökben, mennek föltartózhatlan elszántsággal, s nehogy Lothné asszonyosság sorsára jussanak,

meg nem állanak. És a hiu ébresztő a faképnél hagyatva ránczba szedi homlokát, csípejére teszi kezét és házsártoskodik, és handabandáz, és agyarkodik, és káromkodik, és szitkozódik és denunciál, és ingerel és bőszt elleneket, útonállókat, vadakat és ragadozó állatokat a haladók megtámadására és vizsariasztására, vagy legalább feltartóztatására; — de a célhoz hűséges csapat mind ennek daczára halad tántoríthatatlanúl. — Isten vezérelje is! —

Ki nem emlékszik a *Kelet népére*, — a Bezzerédy által megindított *önkénytes adózás ellen* írt kebellázító cikkekre, — a *sz. gróti levél* dedenunciáns *elemezésére*, — és az udorodásig mocskos és a betyárságig szilaj, de egyszersmind a borzadásig malitiosus *Programm töredékekre*? —

Allítsuk egy kissé össze ezen iratok vezéreszméit, hogy állításom, miként szerző már sok gonoszát írt, ne látszék gyengén indokoltnak. Gyanítás, gyanúsítás, puszta odavetett állítás nem férfihoz illő; tényekből kell ennek ítéletet következtetnie, a józan logica szabályai szerint, és hünek maradni amaz elvitázhatatlan alapigazsághoz: „az ő műveikből ismérénditek föl őket.“

V.

Gróf Széchenyi István, a hajdani, a mostanítól annyira különbözik mint ég a földtől. Amaz ébresztő, emez altató; amaz biztató, eme vissza-

riasztó, amaz a korszellem szószólója, emez az-
 zal daczoló gyermek; amaz alkotmányos polgár,
 emez elfogult epés oligarcha; amaz erő egyesí-
 tő, emez érdek bontó; amaz szívvel-, emez
 szájjal magyar. — Azért ha ki az egyéniség föl-
 lött akar ítéletet hozni, s nem az eljárásból és
 nem a sikerből indul, annak minden tétovazás
 nélkül vagy azt kell mondania, hogy az egy meg-
 testesült nagyszerű ellenmondás, vagy azt,
 hogy az a politicalai egyéniségek valóságos car-
 ricaturája, melly az értelmesnek sokszor fájdal-
 masan nevetséges, az értelmetlennek pedig
 megmagyarázhatatlan; — továbbá hogy az a
 scholasticusok által olly mulattatólag megvitatott
 subjectiv contradictio; — vagy egy új saturnus,
 ki saját gyermekeinek erejétől és hatalmától
 tartva, azokat minden további tétova nélkül föl-
 emészti; végre hogy az egy a hajdani dözsölő
 franczia udvar szép hölgyeinek új és megbővített
 kiadásu példánya, kiben minden tevékenység
 kútforrása a hiúság, tetszvágy és kaczérság, és
 ki divatot alkot és bont, hódításokat tesz és hó-
 dolókat orruknál fogva vezet, de kivel minthogy
 érzelmekkel és vonzalmakkal örökké alakos-
 kodik, az őszinte becsületesség soha sem tudja
 hányadán van.

Én, nehogy egyoldalúságról vádoltathas-
 sam, a gróftól eljárása sikeréről és így mint po-
 liticalai egyéniséget kívánom megítéltetni, mint ki-
 nek a magyar haza közdolgaiban nemcsak első
 rangu szerep jutott, hanem azon szerencse is,

hogy azokért, mik talán a tőle származott eszmék közül nem úgy értettek mint ő általa szándékolattak, köszönetet, és állandó hálát érdemel.

Kettőre tanította meg ő a világot. Egyik az, hogy a szóval vallott tan, és határozottsággal terjesztett elvek, meg a tan-valló és elvterjesztő egyén gyakorlati élete között a szembeötlő ellentmondás, a nélkül, hogy egymást fölemészténék, becsülettel megállhat. — Másik az, hogy egy az önapotheosisban telhetetlen egyeniség, mellynek érdeme, hogy hatalmas nagy szavai termékeny földbe és nem sziklára hulló maghoz hasonlítanak, mind a mellett is hogy azokat a mint csirának indulnak, mások hűségesen ápoló kezei elől elsorvasztani törekszik, születési előjogánál és genialistalentumánál fogva indirect hatásaért valódi hálára bir egész tömegeket kötelezni.

Gróf Széchenyi Istvánon az újabb időkben, - értem 1841, vagy is a Pesti Hirlap megindulása óta, a Kossuth elleni ellenszenv csudálatosan erőt vett, annyira, hogy ámbár midőn Kossuth a magyar reformok termékeny korszakában ezen hatályos organumot kezébe vette, a grófot az együtt munkálásra hazafiúi indulattal és őszinte bizodalommal szólította föl, e fölkérést ő azon nyilatkozattal, hogy Kossuthnal megismerkedni sem kíván, hidegen lökvén el magától, olly tért foglalt el, mellyen hajdani jó hírének s kétségbe nem vett hazafiúságának paizsa alatt Kossuthnak a hazai érdekek vértanujának és confessorának, a nemzetek sorsa fölött intézkedő idő inspirált jós-

nokának törekvéseit kiméletlen makacssággal támadta meg. És e tér azon kívül hogy az egyenlenségnek, téllenségnek, önfertőztetésnek dudvait burjánzottatta föl, még nevetséges is volt, mert gr. Széchenyi úgy állott rajta, mint azon vezér, ki a maga utáni indulásra egy egész nemzetet hatalmasan fölriasztott, s mégis a fegyverfogókat ha kik őt követék visszariasztatá, sőt erőszakkal is visszadöngözté.

Kelet népének nevezte a kereszténytelen és hazafiútlan fegyverek elsejét, mellyet azok ellen villogtatott, kik az ő tanait követék. Ezzel vivatott a híres úgy nevezett *modor-harcz*, mellyet ha nevének akar valaki nevezni, *házi adó elleni harcznak* joggal nevezheti. És e harc hátszó ajtócskát nyitott a tespedőknek és az igazság ellen tusakodóknak, mellyen jó módjával és Széchenyinek mint becsületes jó nevű hazafi szólítására kibújhassanak, és mint Kossuth mondja valahol — egy jó hírű pecsétet adott a szűz vállas izgatók kezébe, mellyet isten előtt igazságtalan, az emberekre lealázó adóbuktató izgatásaikra felüthessenek. — És a Keletnépével czél éretett. A házi adó ügyét ledorongoltan találá az ez országgyűléshez való készület. —

1843-ban az országgyűlés eloszlott. Bezeredy István azt mondá: megtörtént a kísérlet az országgyűlésen, sikertelenül; elkövetkezett az idő, mellyben ha egyebet nem tehetni, legalább lelkisméretünkkel számot kell vetni. És ugymond nyíltan vallottam, hogy a nép közadójában nem

osztolni igazságtalanság, bűn; lelkisméretem nem engedi, hogy ez igazságtalanságban többé részt vegyek. Adózni fogok. És beiratá magát Tolna vármegye adózói közé. Isten áldja meg érte!

Néhányan követték példáját Deák, Kossuth, és boldog emlékezetű Rosty Albert vezérlete alatt.

És gr. Széchenyi? Cikkeket íra a Jelenkorban a szivtelenség fagyaló hidegségével. Nem volt gúny, nem volt piszkolódás, mellyet Bezerédy fejére nem szórt volna. Akkor veszette Bezerédy egyetlen egy angyal-gyermekeit, s idegen maradt örömtelen lakában mint az ágaitól megfosztott törzs, fájdalma még égetően új vala, és a gróf még e fájdalmat „der auch den Göttern heilig ist,“ még ezt sem hagyá gúny nélkül. Épen úgy nem, mint Kossuthnak egykori borzasztó szenvedéseit nem hagyta gúny nélkül. — E cikkeket olvasni iszonyú volt!

Mi volt a *sz. gróti levél elemzése*? Denunciatiója azoknak, kik a kiszivattyúzott hazának iparát hazafiúi érzelemmel ápolni, s a pénz kiszivárgását gátolni szövetkeztek. És denunciatiója azoknak, kik a hazához hivebbek, mint az idegen gazdagítására hajlandók. És decreditálása Deák Ferencznek, ki a védegyesületi eszmét és czélt legméltóbb tekintélyével sanctionálta. —

Végre a magyarok istenének prophetája Kossuth ismét nyilvánosan fölszóla az adó ügyben a szűkkörű s kis közönségű *Hetilap* hasáb-

jain, az egész igazság zászlaját ütven fel azt irá-
erre: *Minden adó legyen közös! Amen.* És iratá-
nak nem az elv, hanem személye ellen a kebel-
láztató *Programm-töredékek*, mellyekben szerző
az egész igazság hirdetőjét *Dózsának*, *paraszt-
láztónak* nevezte, sőt *hüstre tétellel* fenyegette,
mert e thesist: *minden adó legyen közös*, eme
másikkal: az urbéri *örökváltság statusintézkedés
utján a földes urak teljes kármentesítésével orszá-
gosan eszközöltessék*, kapcsolatban merte omlite-
ni. Azonban itt is átugrotta az idő hatalma ő nagy
méltóságát; — min, hiszen bízom hazafiuságába,
maga sem nagyon bánkódik. —

És im ezen vezéreszmék gondolom elég-
gé igazolják előbbi állításomat.

VI.

Ha azt hinném, hogy e sokat hányatott nem-
zetnek a polgári szabadság közös kincscsé tété-
le nélkül jövedője lehetett volna, vagy ha azt
hinném, hogy ezt a fatum örökös silány-
ságra kárhoztatta: akkor *a magyar közlekedési
ügy rendezése iránti javaslatot* a kérlelhetetlen
sors egyik eszközének tekinteném; de minthogy
mint önléte mről, épen úgy vagyok meggyőződ-
ve arról, miként e hazának föl kell virágoznia
és földicsőülnie, azért azt a *pecsovics sereg
tendentiájával* nagyon öszhangzónak tartom.

Tartom pedig ezt világos irányából, vagy,

ha úgy tetszik azon hatásból, melyet ha e nemzet jobbjai ébren nem lennének, vagy ha a megvesztegetettség a hazafiúságot kiirhatta volna, vagy ha a pusztán *honfiak* a *hazafiak* törekvéseit az absolutismusnak egyesekre anyagi hasznokat halmozó érdekében paralysálni képesek volnának, eszközölne.

A kérdéses javaslat a közélet körének középpontjából három czéltáblához vezet. Egyikre a házi-adónak megbuktatása; másikra a fiumei vasutnak hosszú bizonytalanság örvényébe sodortatása; harmadikra a (nem magyar) birodalmi status-adósság iránti rokonszenv van fölírva. — Ingerlő három czím, tetszik-e kedves magyar hazámfia? — Ha tetszik, fogadd-el a javaslatot, és ásd meg gyötrelmesen átnyomorgott életednek önmagad a sírt. Az ásót és kapát a tiszaszabályozási szertárból kezedbe nyujtják, sőt ásás közben jó áldomással is megvendégelnek. — De ha nem tetszik, mint nem is tetszhetik, mert isten e nemzetnek hosszas és tetemes szenvedései, és becsületes küzdelmei jutalmául, kárpótló becsületes jövendőt tart a fen, — úgy nézzünk egy kissé szemébe a famosus javaslatnak.

Valahányszor még csak ez isten és ember előtt igazságos, és nemzet jövendőjének egyedül biztos alapot nyújtó thesis „osztózzunk a népnek minden közterheiben“ akármilyen alakban fölmerült, a famosus javaslat szerzője soha sem késett a fölmerülő alakot hol zsarátnakkal, hol forró szurokkal, hol porral, hol moslékkal leönteni.

Es mint okos és következetes ember, (azonban köszönjük szépen az illy okosságot és az illy következetességet) jónak látta e szent alakot most is, midőn iránta az ország rendeiben hőbb és őszintébb tisztelet, mint valaha, keletkezett, ha nem is meggyaláznai, mert már ehhez több is kellett volna az idézett tulajdonoknál, legalább a kegyeletből kifosztani. Hála Istennek hogy az idő kifogott ő nagy méltóságán. Tudom maga sem bánja! —

A gróf azt szokta magáról mondogatni, s abban találja kevélységét, mint Taleyrand a szünetlen ámitó politikának biczegéseiben, hogy őt nem értik, az ő terveit föl nem fogják, czélzait észszel fölélni nem képesek. Oh ne higye ezt nagy méltóságod, a mystificatio magával az obscurantismussal együtt már rég eltemetteték, s a század fölvilágosodottsága a tort is megtartotta fölötte, aztán a vakon követők számát pusztá hitegetéssel nem szaporíthatni, az ámitó politikának pedig még elleneink irányában sincs már a mai világban állandósága. Értjük bizony mi sokan, és szomorú szívvel kell meg vallanom igen is értjük excellentiádat. Értjük azt, hogy excellentiád a magyar érdekében rá akarja szedni az osztrák politika megkövesült rendszerét: de értjük azt is hogy ennek emberei sokkal furfangosabbak, hogy sem magukat rászedetni engednék, mit nem sokára világosan látand nagy méltóságod, ha majd egyenes igaz úton elérendhetett trónja helyett a magyar nemzet oszlatlan

hálájának földön csücsülend a két szék között; minthogy véghetetlen nyomoru surrogatuma a jogkövetelésnek a kunyorálás, a ferfias határozottságnak a szolgálai hajlongás, az alkotmányos erélyességnek az alattomos belopódzás, a saját erőnkben bizakodásnak a kegyvadászat. — Értjük mi, hogy excellentiád mind a mellett, hogy örökké a szellemi alapokat emlegeti, az anyagságnak esküdt párthíve, s azért némi anyagi jólétét előállító egypár vállalat iránti szerelmében, mellyekhez saját becses személyének dicőülése nem gyenge kötelékekkel van fűzve, kíméletlenül gázol mindenkit, ki meg levén győződve, hogy a tökéletlen félintézkedések semmit sem érnek, még egyébre is meri vágyait terjeszteni: de azt is értjük, hogy teendőink legfőbbike az érdekek kiegyenlítése, az ellenséges ellentétek megszüntetése, az örök igazsággal harczó állapotnak kiigazítása, az erők egybeforrasztása és jövődönknek szellemi alapra fektetése. — Értjük mi azt is, hogy nagy méltóságod miután mellékesen hatásosabb befolyást kívánván szerezni, olly kormányhivatalt vállalt, melly egy tetemes országos pénztár hiányában nevetséges sine curává válnék, mint tevékeny ember, becsületes hazafi, és büszke oligarcha illy foltnak kikerülésére minden eszközhöz nyúl: de azt is értjük miként egy veszedelmes téveszme ragadta meg gazdag agyát, mellybe a szenvedély be nem engedi férni azon gondolatot hogy a direct és indirect adózás combiaatiójával a kö-

zős teherviselés és országos pénztár igen szépen meg fér együtt, és e téveszme abban áll, hogy t. i. ha a közteherviselés elfogadtatik, nem leendővén kedv az ő kedvencz eszméjére is adózni, tehellenségre leendne kárhoztatva, s elbűsultában ismét az „üdvlelde“ tervét kénytelenítetnék elővenni. És itt a gróf véghetellenül megcsalja önmagát, mert a közös teherviselés apostolai, kik e hivatás teljesítésével a legdicsőségesebben róvták le hazafiúi kötelességüket, bizonyosan készek voltak az országos pénztár megalapításához is tetteleg járulni. — Értjük továbbá, hogy nagy méltóságod magát okos embernek, ildomos politikusnak, hü hazafinak, és magyarnak tartja, hogy is ne értenők ezt, miután láttuk hogy midőn egy részről a duna gőzhajózás (korán sem a magyart hanem a bécsi szabadal-mazottat értem) erélyes előmozdítása mellett az idegen elem terjedésének paralyatiójára a magyar tudós társaság megalapításában is munkás volt, s miután láttuk hogy a budapesti lánczhíd és a duna-jobb parti vasut mellett, a balpartinak pedig ellene tüzzel vassal küzdött, és miután saját fülünkkel halottuk, miként e panszlav mozgalmakat nyíltan helyeslette, s a magyar nemzetiség mellett ifjabb hévvel küzdőket betyárok-nak nevezte: de azt is értjük hogy a magyar ellenzék, melyet közel nyolcz éve már uton útfélen dorgál, gyanúsít, mocskol, gyaláz és denunciál a hazaszeretetnek sokkal tisztább fokán áll, és vére iránt tetteleg sokkal hűségesebb, hogy

sem szüz kebeléről a mocsok és gyanúsítás és denunciálás sűrű nyilai vissza nem pattannának. — De van mit a grófban őszinte, tiszta keblü, magyar lelkületü, és józan logicával bíró ember megérteni nehezen tud. És az ez. Miként lehet az, hogy valaki szünetlen azt rebesgesse ajakin: „a pillanatok drágák“ és még is bonyodalmas politikájánál fogva olly tekervényes utat követett, mellyen azon kívül hogy csiga haladásával valóságos gúnytárggyá vált, míg czélt ért volna az időből, ha Josue napállító erejével bírna is, ki kell vala fogynia. — És miként lehet az, hogy ki Magyarország ügyhajóján kormányttartani akar, hajós legényekül koránsem tengerészi hívatású, hanem csak zsoldért szolgáló ügyetlen embereket fogadott maga mellé; és kiidővel s hatalommal az elrablott jogokért küzdő sereget akar vezérleni, ebből mind azokat, kiket az ügy szentsége, a rokonszenv törhetlen kapcsolai, s a győzelemért ezer életet is áldozni kész ércz akarat és állhatatosság lelkesít, mint mondani szokta verabschiedolta, s az ellenség zsoldjában álló legénységgel reménylél megnyerni az ütközetet. — És miként lehet az, hogy egy nagy művet, melly még az idő viharaival is megküzdeni legyen képes, emelni szándéklott építőmester csupa hiúságból és kaczérságból sok értelmiséget elüzött maga mellől kiméletlenül, s művének létre hozásánál leginkább csak ma ide, holnap amoda szegődő napszámosokat alkalmazta. Félő volt — hogy kártyavár leendelt volna az, esz-

mében roppant alkotvány, és a legelső szellő fuvalma összerokasztotta volna s a magának nagynak tetsző építőmester mint reményeiben csalatkozott daczos nagy gyermek állandott volna a romok mellett az elfecsérelt erők gúnyolt emlékeül. — És miként lehet az, hogy ki kérdeve és kérdetlen nagy szavakban hirdeti, hogy ő vérét és faját halálból szereti, s hogy vééréért és fajáért szívvérét kész kiontani, s hogy ő csak vérének és fajának földicsőüléseért kér istentől erőt és életet: ugyan az szegény elhagyatott vérének és fajának javáért csak annyit tesz, mennyit egy bécsi nagy hírű bankár a vendégszeretetért, ki azt szokta mondani, hogy melly vendég asztalánál ebédel, azon az ebéd árát indirect úton ugyancsak busásan megveszi; mert hiszen ha vérét és faját csakugyan olly hön és határtalanul szereti, hogy azt még szívvérén is kész lenne megváltani, miért nem takargatta itt ott meztelenségét és miért nem enyhíté epesztő éhségét azon évenkénti hatezer vagy talán még több forintnyi tiszt-díjjal, mellyet a hatalomtól föl nem vett, nehogy az erős lábra kapott megvesztegetési rendszer eszközei erőben fogyjanak. Vagy talán az is a föl nem fogott, és meg nem értett magasszerű politikai czélzatok sorába tartozik, hogy a szeretett vérnek több hasznára szolgál, ha a megvesztegetés égető markában marad évenként néhány ezer tallér, mintha ezzel néhány falusi iskola segítettnek föl a szegénységet epedve érző vérnek és fajnak

holdogulására? — És végre miként lehet az, hogy valaki saturnusként saját gyermekeinek fölemésztője legyen; és miként bir valaki pirulás nélkül hazafiuságot és status-bölcséséget sőt okosságot is monopolizálni, és így önmagáról egész kötetekre menő magasztalásokat összeírni; és miként nem fél a magány óráiban önmagától, ki holmi nyomorúságos külsőség miatt, millyen a *modor* nyílt harczot izen egy nemzet legszentebb érdekeinek, jövődjének, dicsőségének, sőt élete föltéteinek; és miként várhatja nyugodt lélekkel élte utolsó óráját, ki személyekben a legszentebb ügyet üldözni elég kevéssé keresztény, és egy haza újjá születésének nagy munkáját személyes ellenszenvek miatt compromittálni elég gyarló.

Ezeket megérteni bajos, sőt minthogy az értelem tiszta eszmék összeillesztéséből fejt ki, mint gombolyagról selyemszálat, a következőt, majd nem lehetetlen.

Azonban vannak dolgok, mellyeknek megértéséhez csak a mindennapi józan ész is elegendő. Illyen a famosus javaslatnak azon iránya, melly az említett három czéltáblának egyikéhez, a közös teherviselés megbuktatására kitűzött vezet.

VII.

Ha tökéletesen meg birnánk is arról feled-

kezni, — és vajmi benső örömünkre szolgálna, ha megfeledezheténk — mit már fenebb fájdalomosan érintettem, hogy a közlekedési ügy rendezése iránti javaslat szerzője a közös teherviselést bármi alakban tünt is az föl a közesség terén, mindig azonnal vagy lehurrogta, vagy leforrázta, vagy legyalázta, vagy minél még kezet moshatott, fölízgatott tömegekkel ledorongoltatta; ha kiszaggatnánk is emlékezetünk-ből mindazon tényeket, hogy szerző már abban az időben, mikor még Kossuth, kit isten mint jóst küldé e nemzetnek, csak azt sürgeté, hogy a nemesség az isten örök igazságával összeférhetetlen adómentességi állapotból *mig nem késő* önként nagylelkűleg kilépve a házi adó terheiben osztozzék az elnyomott néppel, *modorharczot* indított, s ez ürügy alatt a jós szavai költötte becsületes hajlamot és készséget még csirájában összemarczongolta, — később pedig midőn az idő méhe az ügyet annyira érlelé, hogy az már élet-föltétel fontosságára emelkedék, s a jós az „egész igazság„ zászlaját tűzte ki, melyre írva van: „Minden adó legyen közös. Amen, csak nem vérpadra ránczigálta azt, lázítónak, *Dózsának, hazaárulónak, bujlogatónak* káromolván, sőt még amugy nagyméltóságú hangon *hüstre tétellel* is fenyegetvén azt; — ha mondom mind ezen tényeket emlékezetünk-ből ki szaggatnók is, hogy megnyugtassuk lelkünket, melly Gróf Széchenyi Istvánt jó hazafinak és becsületes embernek szereti tartani, s keresztény szelídségben

felednék is a hazamentő jósnak megköveztetését, a fölföllobbanó világnak eloltogatását, az ébredő igazság-érzet kiszaggatását, az örök igazság elleni tusakodás szentségtelenségeit: már csak a javaslatból is kéri a modorba kötelőzködés variációja. Mert hiszen mikép remélhette valaki józan észszel, hogy midőn a nemesség az adómentesség koldus szabadalmát melly az isten igazságával, a keresztény polgárisulás szellemével, a nép millióinak érdekével, az ország létezhetésének legelső postulatumával kiáltó ellenében állott, ellökni készült magától, és hogy jövődjét biztosítsa, ha rögtön nem is minden terhekben, legalább az igazságnak félig hódolva a házi adóban megosztozni: akkor kedve, és e szüntelen pénz-szükséggel küzdő kisajtlótt, kinadályozott országban tehetsége leendett volna még vagy öt millio évenkénti terhet vállalni el. Ezt okos ember millyen a szerző, az ország vagyoni állapotát nem ignoráló polgár, millyen a szerző, és a számvetésben jártas egyén, millyen a szerző nem is gondolhatta. — Nem lehetett tehát egyéb iránya szándokának, mint az, hogy a közös teherviselés kérdése még csak a házi adói részletben is megbuktassék, és a haza jövődjének biztos alapokra fektetésére, s a nemzet életének biztosítására használatni kellő annyi sok jó hajlam, legfőlebb valami országos pénztár alkatására fordítassék, mellyre mint a hűséges jós előérzete mondá a szűkkeblűség a köz

és közös teherviselés tragicomicus álarczát függeszse álnokúl.

Es ez annál inkább való, minthogy ki adózási rendszerünket ismeri, és ki előtt az ország finanziaális viszonyai nem chinai hieroglyphok, és ki az austriai pénzállapotok aggasztó bonyodalmaikat nem ignorálja, szóval ki másokat és önmagát hitegetni, ámítani és jégre vezetni nem akarja, minden további tétovázás nélkül be kell valania, hogy az egész javaslat impracticus. Hát ha még elgondoljuk, hogy e terv létesítése felelős kormányt föltételezett, mire még csak e hónap elején is azt nyilatkoztatá a nagyméltóságú szerző, hogy *az nem olly könnyen elérhető, kicsikarható pedig éppen nem, hanem sok és tartós intézkedések önkéntes resultatuma*, valjon miként teheté már 1849-re terve életének első évét? Ez ismét olly szemfényvesztés volt, melly csak járattanokat csábíthatott el, épszemüeket csak bánthatott, vagy is mint a mese mondja: „ignotos fallit, notis est derisui.” Végre azt gondolja talán szerző, hogy e hazának hűséges fiai között, kiknek az illyesekbe szólója van, nem voltak féltékenyek is, kik sem az akkori kormányra, melly az emberi s polgári jogokat erőszakkal legázolá, s az alkotmányos szabadságnak az idő hatalma daczára is gyermekies makacssággal irtó háborút üzent, — sem gróf Széchenyi Istvánra ha még egyszer olly tiszta lelkü becsületes ember volna is mint a millyennek tiszteltetik, már csak azért is, mivel hogy mint emlitettem ha vére

és faja iránti csupa szeretetből a hatalomnak visszaajándékozta is tisztdíját, legalább erkölcsileg amannak állt zsoldjában és commando-szava alatt, de senkire e világon minden alkotmányos felelősségi biztosítékok előleges megállapítása nélkül nem engedtek volna bizni, nem csak száz millionyi tőkét, hanem még az évenkénti ötmillio öszveget sem. — Isten segítségével lejártak már azon boldog idők, mellyekben ha mondatott, adjátok ide a Ludoviceára szánt ezreket, és a nemzeti museumra kivetelt s önként is e czélra ajánlott öszvegeket, tárgyakat, drágaságokat és kincseket és küldözgessétek be a föld gyomrában talált mind történeti mind belbecsnél fogva drága régiségeket (mellyek közben legyen mondván a bécsi Antiken-cabinetben díszeskednek, s egyedül belbecsi értékük csak futólagos számítás szerint is mintegy százezer aranyra megy — lásd Arneht Antiken-Cabinetjében a drittes és fünftes Zimmerl) mi majd azokat a ti hasznatokra és nemzeti dicsőségteljesítésekre fordítandjuk, és a kívánság azonnal készséggel teljesíteték. Oh e boldog idők lejártak. És minthogy a szerző mind ezeket nem ignorálhatta, igen hihető hogy terve practicabilitásán maga is kételkedék, de neki az mindegy, ő a közös teherviselés akadályoztatásának themáját, mind addig míg csak e szegény megszaggatott nemzetet az időből ki nem fogyasztotta volna, variálni meg nem szünhetett, hogy „üdvleldéjének„ érdekében egy nemzeti nagy kórházat alapithasson.

VIII.

A másik céltábla, mellyhez a famosus javaslat vezet, az, mellyre ez van fölírva: „sordortassuk a vukovár-fiumei vasút ügyét a hoszu bizonytalanság örvényébe!“ természetesen azon axiómánál fogva, minthogy „e nemzet pillanatai drágák.“

Arról, mennyire érdekében van Magyarországnak a fiumei vasut, mind külkereskedésünk figyelmet követelő, mind a magyar kereskedésnek független nemzeti iránybani vezérlete tekintetéből, miután annak kérdését az időszakai sajtó 1841 — 1843 eszt: folytán nyilvános vitásai által országszerte előkészítette, s a nemzet párlifogó indulatát annyira felköltötte, hogy ezen vasut létre hozását már a legközelebbi mult országgyűlésre mint a jelenre is csak nem minden törvényhatóság utasításba adta, hoszasan szólni fölösleges lenne.

— Tény az, hogy a vállalkozás utnak indult, és hogy férfiak, kik a magyar hazát véghetetlenül szeretik, állítottak annak élére. Tény az is, hogy már célbiztosító megállapodások történtek. Tény az is, hogy előlegesen költséges és fáradságos munkák vitettek végbe, jelesül az előmunkálatok, tervek és költségvetések Vukovártól Károlvárosig mintegy 42 mfd hosszant el vannak készítve. Tény az is, hogy a vállalkozó társaság szerződési ajánlatot nyujta be az országgyűlésnek, mire az e célra megbízott országos választmány nem csak észrevételeket tön, hanem az ország rendeinek a

vállalatra kedvező véleményt is adott, mellyben világosan megmondatik, hogy *induló pontúl legczélszerűbb Vukovárt kitűzni*, minthogy oda a hajók akár a Ferencz-csatornán, akár a felső Dunán, akár a Dráván érkezzenek a Dunán lefelé vontatási bajok nélkül könnyen eljuthatnak; sőt czélszerű ez még azon hajókra nézve is, mellyek a Béga-csatornáról, s a Tiszáról Tittelnél, úgy az alsó Dunáról érkezendenek. — Tény az is, hogy az érintett előmunkálatok könnyítéséhez az ország dicshűlt Nádorának hazafiúi hivatalos intézkedése s a n. m. k. helytartótanácsnak segédkezése is járult.

És most midőn e hazának sok fiánál sokkal jobb sorsa egyes hű keblűek ernyedetlen buzgalma és kitartása sőt áldozat-készsége erejének napjánál a dolgot oda érlelé, hogy e rendszeresen kiszívattyúzott ország szaporítandó termelése, kincsei értékesítése és független nemzeti kereskedése alapfeltételének életbe léptét valahára üdvezelhesse; most midőn az Europa szerte nyomasztó pénzcrisis örvényein, a közbejött inség és drágaság minden vállalkozást nehezítő hatását a magyar nemzet ellenes törekvések gátjain, sőt magának az 1844-ki törvényjavaslatnak balságán, miszerint a vasuti vállalkozóktól a nélkül hogy az építési szabadságra nézve biztosítvának, tömérdek ezrekbe kerülő kimerítő tervek és költségvetések kívántatnak, holott fáradaalmakat és költségeket főkép külföldi tőkepénzesek, kik csak számokon indulnak, s kiknek hazai érdekről, nemzeti rokonszenvről,

s ezekben fekvő biztosítékokról hiába szólunk, kockázatni nem igen szeretnek, az ügy már szerencsésen átvergődött; most midőn e nagy-szerű érdek felfogása alapján sikerült az ügy élén álló lelkes férfiaknak saját pénztelen hazánk lakosainak részvételében föltalálni az erőt, mellyel a terveket nagy részben elkészíthetjük; most midőn már csak vég elhatározása kívántatik az ország rendének, hogy az epedve várt vállalatból a hazának ép egészséges gyümölcsök teremjenek: — — most ismét kiáll a síkra a magával és podgyászával sokat bibelődő nagy hírű ébresztő és csupa hü hazafiságból, és vére és faja iránti szeretetből nagy zajt csap mondván: megálljátok, nem jól van, nem arra kell menetek, jertek vissza, vessétek tűzbe áldozatokkal készített terveiteket, fojtsátok meg már serdülő magzatotokat tinmagatok, hiúsítsátok meg nyolcz évi fáradalmaitek és küzdelmeitek eredményét, lökjétek el magatoktól buzgalmatoknak és a törvény és az ország kormányzó tanácsa hazafiúi rokonszenvének kincsét, dobjátok el a nemzet sikeresítő fölfogásának és párlfogó indulatának biztosítékait, mert a fiemei vasutnak nem Vukovártól, hanem Pesttől kell kiindulnia. És valjon mit tesz ez más szavakkal? sem többet sem kevesebbet, mint: hátráltassuk a vállalatot még néhány esztendővel, míg a Bécs-triesti elkészül s a publicum bizodalában megerősödik, s a közlekedési ügyzettel szorosán szövetkezik; — ezenkívül a vállalat késletetésé-

vel, és a már tett költségek ezreinek sárba dobásával decreditáljuk mind magát a vállalatot, mind annak vezetőit. — Oh ur isten, ki a hazafiúság teremő érzelmet azért alkatád, hogy a gyarló emberi kebelnek gyöngye legyen, légy irgalmas, légy kegyelmes. —

És hányszor, és hol nem mindenütt volt már bőven kimutatva, hogy a fiumei vasutnak induló pontjául csak Vukovár illik. — Aztán milly borzasztó igazságtalanság a kamat biztosításába kötelözködni, meg ama soha senki által, legkevesbé pedig Kossuth és a fiumei társaság által kétségbe nem vett thesis fölött okoskodni, miszerint *a közlekedési eszközöknek a status kötéségen kell építtetniök*. Uristen, a józan észnek és a igaz kebelnek jóságos istene!

Végre a harmadik czéltábla, mellyhez az idézett munka vezetni akar, az austriai status-adósságok egy részének elvállalása, mennyiben az adósság csinálást ajánlja s az önerőnkben bizakodást lankasztja, sőt elöli. Ez már olly thesis mellyről a dolgok újjá alakulta óta szót sem kell — hála — istennek — tenni.

És im ezen vezéri mestervágás vólt a pecsovecsok utolsó fortélyá, de mellyet a nemzetek igazságos istene csirájában elnyomott. Áldás neki érette. Mit fognak e jó urak ennek utána tenni, majd folyton szemmel kísérendem, s figyelmemet legkisebb motszanásuk sem kerülendi el. Isten velünk addig is, míg megint lesz valami ostromozni való.

